

Anton Pavlovič Čechov

(1860 - 1904)

Vrcholné hry

- 1895 Racek
- 1897 Strýček Váňa
- 1900 Tři sestry
- 1900 Višňový sad

Dobové zařazení

- realismus, naturalismus (Ibsen, Strindberg)
- začátek moderních směrů (symbolismus, dekadence)
- ruští současníci: Tolstoj, Gorkij, Suchovo-Kobylin
- Čechov - žánrový synkretismus (slučování žánrů)
 - prvky realismu, symbolismu, impresionismu
 - prvky dramatické, lyrické
 - hry kolísají mezi vážným, komickým a tragikomickým
 - mísí sentimentální a groteskní

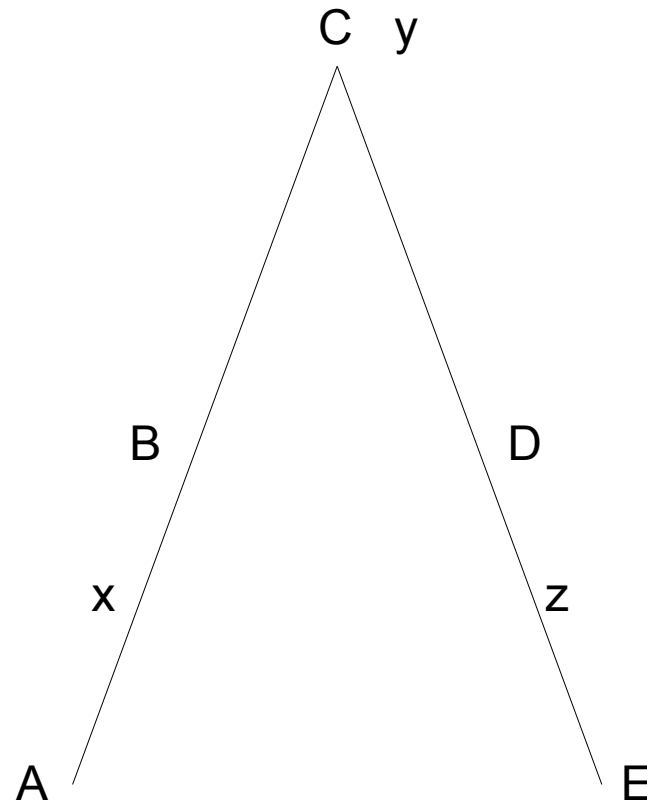

Gustav Freytag – Technika dramatu (1863)

- vytváří pravidla správné strukturní výstavby dramatu
- vychází z klasicistní normy, kombinuje tradiční dramatické prostředky
- základní rámec – konfliktní situace = souboj protichůdných sil → cíl: dramaticčnost, napětí
- jednota děje, silný hrdina, závažné události, motivace
- pečlivá expozice, příčinné logické řazení událostí (příčina → následek), budování scény k jejímu vyvrcholení, manipulace s překvapivými zvraty
- zápor – nedbá na charakterizaci postav, protože se soustředí na zápletku

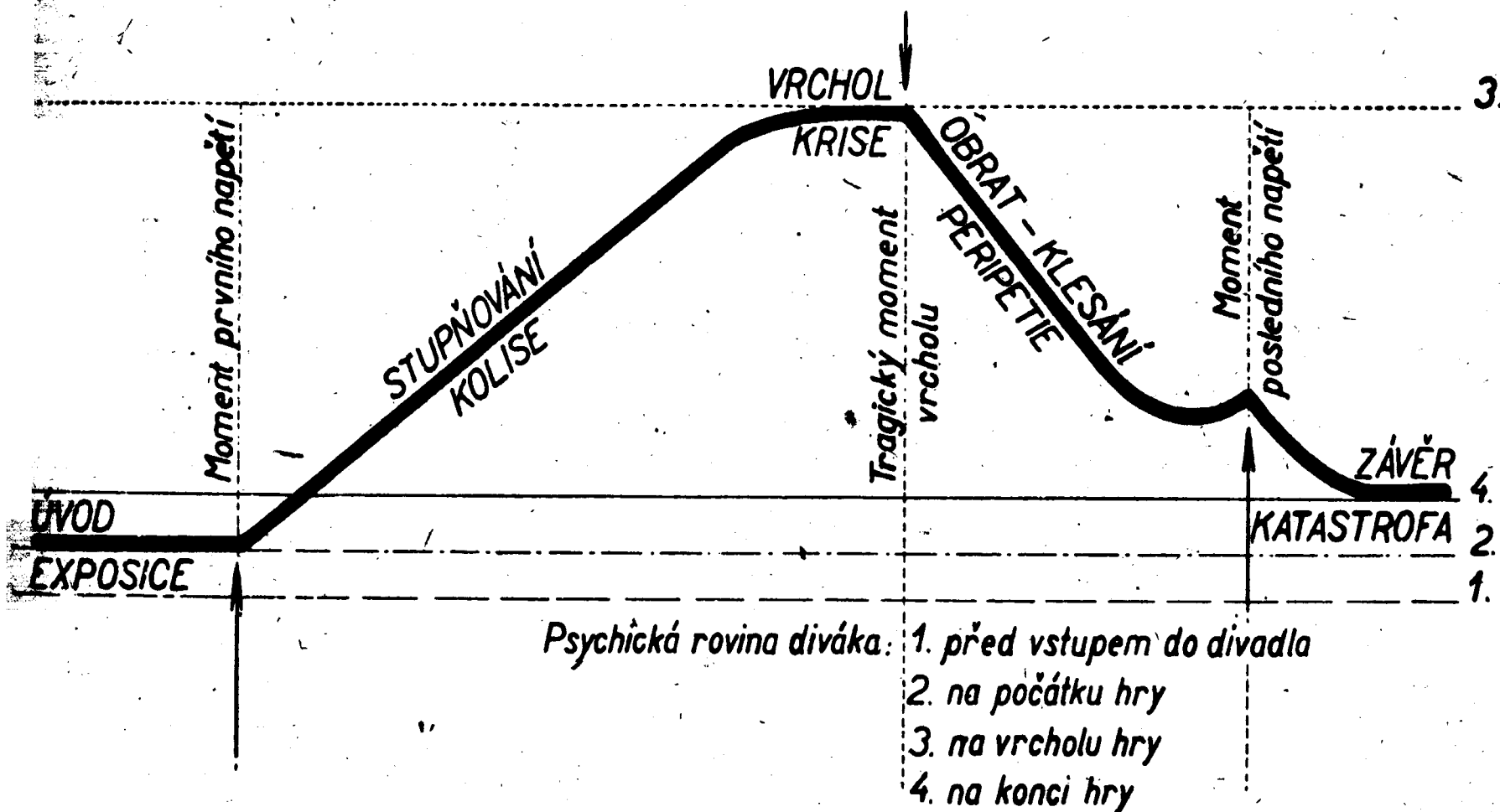
Freytag - schéma

- A – úvod (EXPOZICE)
 - B – stupňování / stoupání (KOLIZE)
 - C – vrchol (KRIZE)
 - D – obrat / klesání (PERIPETIE)
 - E – závěr (KATASTROFA)
-
- *x – moment 1. napětí*
 - *y – tragický moment vrcholu*
 - *z – moment posledního napětí*

(Poznámka překladatele.)

ZÁKLADNÍ SCHÉMA IDEÁLNÍ LINIE DRAMATICKÉHO DĚJE.

Čechov vs. tradiční stavba dramatu

- chybí klasický konflikt
- zdánlivá nedějovost
- nedodrží tradiční klenutí výstavby dramatu
- chybí ústřední postava
- chybí ústřední zápletka
- postavy nejsou výjimeční lidé
- nezobrazuje výjimečné události – zásadní dějové momenty se odehrávají mimo jeviště

Lyrické drama

- nálada, atmosféra na úkor dějovosti, akce
- subjektivní postoje postav nahrazují dramatickou objektivitu
- konflikt probíhá v citovém životě
- metaforičnost
- u nás: Fráňa Šrámek, František Hrubín

Postavy

- není jedna ústřední, paralelní odvíjení několika osobních příběhů
- individuální charakterizace – jazyk, typické jevy ve vyjadřování, pohybech, oblékání
- příslušníci střední vrstvy, ne výjimečné osobnosti
- ne černobílé charaktery, ale postihuje citovou ambivalenci, odstiňuje psychologii
- vnitřní konflikt mezi sny, ideály, touhami a realitou, kterou nejsou schopny ovlivnit

Děj

- nesouvislé nakupení dějových momentů
- vypjaté momenty za scénou
- postavy vedou debaty o ideálních, vznešených věcech, jejichž realizace je v dané situaci nemožná → pocit marnosti z rozporu mezi ideály a nudným, prázdným životem
- tzv. spodní proud (podtext) – vnitřní děj charakterizující postavy nepřímo, zdánlivě bezvýznamné repliky mají pro pochopení vnitřního světa postavy větší význam než dlouhá promluva

Čas

- minulost a budoucnost zastiňují přítomnost, která je pro postavy jakýmsi meziobdobím
- nespokojenost v přítomnosti, břemeno minulosti
- utápějí se ve vzpomínkách nebo se upínají do budoucnosti
- tzv. carské bezčasí – vše vypadalo klidně a jakoby bez času – strnulý centralistický systém vytvářel zdání spořádanosti

Jazykové prostředky

- pauzy, nedořečená slova, zámlky, opakování – vyjádření vnitřního života postav
- dialog – promluvy jednotlivých postav do sebe nezapadají, neragují na sebe, každý pohroužen do svých myšlenek → společné téma je jedna z charakteristik dialogu
- monolog – ne ze situace (probíhá ve společnosti), ale z tématu
- vyjadřuje osamění, izolaci jedince, lidé si nerozumí
- slova ztrácí původní význam, nabývají nového, který vyplývá až z kontextu hry → symbolický význam, „leitmotiv“ postavy
- zvuky – hudba, pohvizdování, odbíjení hodin, kácení stromů, výstřel

Další prvky Čechovových dramát

- 4 dějství
- kritičnost – kritika soudobého stavu společnosti
- symboly – např. racek, sad, požár
- postava lékaře
- ! důležité! - Čechov není první, kdo užil zmíněné dílčí postupy, ale první, kdo je uplatnil v takové míře a učinil je součástí výstavby dramatu → nový typ dramatu

Inscenační možnosti

- zpočátku veřejnost hry nepřijala – nebyl odpovídající přístup, chyběla i divácká zkušenost s daným typem dramatu
- úspěch až inscenace MCHAT (1898) – Moskevské umělecké divadlo – Stanislavskij, Němirovič-Dančenko
- psychologicko-realistické herectví
- komedie / vážná hra ?, melancholie / optimismus?
- ruská avantgarda hry chápala jako přechod mezi realismem a modernismem

Doporučená literatura

- CIGÁNEK, Jan. A. P. *Čechov*. Praha: Orbis, 1964.
- ČERMÁKOVÁ, Jarmila. *Některé principy dramatické estetiky Čechova*. Brno: FF UJEP, 1970.
- HOŘÍNEK, Zdeněk. *Drama, divadlo, divák*. Brno: JAMU, 2008.
- SZONDI, Peter. *Teória modernej drámy*. Bratislava: Tatran, 1969.
- Skaftymov, A. P. *O konfliktu her A. P. Čechova*. Praha: Orbis, 1961.
- Honzl, Jindřich. Herecká postava. In: *Slovo a slovesnost*, roč. 5, 1939, č. 3, s. 145-150.

(Dostupné online)